

**ПРОПОЗИЦІЇ ПО ПОКРАЩЕННЮ РОБОТИ
МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ НА ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ ДО
ВСТУПУ У СОТ
PROPOSITIONS OF IMPROVEMENT THE POSITION OF DAIRY
INDUSTRY BEFORE JOINING TO WTO**

В статті розглянуто першочергові завдання, які стоять перед молокопереробним комплексом на етапі підготовки до вступу в СОТ. Здійснено порівняння якісних показників молока-сировини в Україні та розвинених країнах світу.

***Ключові слова:** молоко, якість, стандарти, конкурентоспроможність, державна підтримка, СОТ.*

The main tasks of improvement the position of dairy industry before joining to WTO are considered. A comparison of the Ukrainian and world standards of quality indexes of milk is given.

***Key words:** milk, quality, standards, competitiveness, state support, WTO.*

Вступ. Останнім часом все більш актуальним постає питання прискорення вступу України до СОТ. На жаль, існує ще велика кількість невирішених завдань, що гостро стоять на шляху до ефективного розвитку галузі, виникає серйозна проблема неконкурентоспроможності вітчизняного молокопродуктового підкомплексу.

Постановка завдання. Серед головних першочергових завдань треба виділити:

- сприяння держави і молокопереробних підприємств у відтворенні середніх та великих фермерських господарств для вирішення сировинної проблеми галузі;

- покращення зв'язків між сільськогосподарськими та молокопереробними підприємствами;
- створення замкнутого ланцюга діяльності – „виробник молока – переробник – реалізатор – споживач”;
- удосконалення системи ціноутворення в кожній ланці логістичного ланцюга, тобто встановлення максимально можливого рівня торгівельних надбавок, що створювало б взаємовигідні умови співпраці, як для сільськогосподарських підприємств, так і для молокопереробних підприємств та торгівельних організацій;
- створення єдиного державного органу за контролем якості готових продуктів;
- прискорення робіт над гармонізацією національних стандартів якості до міжнародних вимог.

Отже, розглянемо дані завдання більш детально.

Результати дослідження. Як показує досвід розвинених країн світу, основний акцент вони роблять на розвиток великих товарних сільськогосподарських підприємств, що дає їм змогу приймати на переробку молочну сировину високої якості. Так, аналіз виробництва молока в США показує, що 42% американського молока отримують на фермах з поголів'ям худоби більше 500 голів [3, с. 154].

В Україні, фундаментальною помилкою Міністерства аграрної політики та регіональних органів управління було те, що вони в свій час не забезпечили поступового еволюційного переходу від планово-адміністративної системи до ринкової, від колгоспно-радгоспної форми господарювання і виробництва молока до фермерської, акціонерної тощо.

Таким чином здорового змагання і конкуренції між старими та новими формами господарювання в країні не відбулося. Великі спеціалізовані господарства і середні молоко товарні ферми колгоспів і

радгоспів та їх виробничий потенціал адміністративними та економічними заходами були зруйновані ще в ті часи коли практично ніяких нових видів виробників молочної сировини в АПК не сформувалось.

Як наслідок, в нашій країні навпаки з кожним роком зростає частка виробництва молока в приватному секторі, і вже досягла 82%. Отримати молоко високої якості не можливо без дотримання санітарно-гігієнічних вимог утримання, годівлі, доїння, первинної обробки, зберігання та транспортування молока. Тому молоко-сировина, яке йде на переробку від населення, є дуже низької якості.

Перш за все, був порушений основний принцип господарювання: завчасно не ламати старий механізм, а зробити все можливе для його адаптування в нове економічне середовище. В результаті одна частина селян отримавши землю, залишилася на одинці з нею не маючи ні технічних, ні матеріальних засобів для її обробітку, інша – отримала у власність корів, не маючи відповідної кормової та технологічної бази і попавши в повну залежність від цінової політики молокопереробних підприємств, розділила долю першої. Різниця полягає тільки в тому, що перший здає свою землю в оренду (сплата за яку не забезпечує навіть прожиткового мінімуму) і поки що залишається її власником, а другий здає поголів'я на м'ясокомбінат і власності вже не має.

Відповідно до проведених нами досліджень по господарствах Переяслав-Хмельницького району Київської області було з'ясовано, що в районі існує укомплектована необхідним обладнанням молочотоварна ферма на 20 голів. Навіть при надоях 4700 кг молока на корову середньорічний прибуток за 2005 – 2006 рр. не перевищив 15000 грн., що ставить під сумнів погашення кредитів отриманих на будівництво. І фермерам і спеціалістам району необхідно було б на етапі проектування зробити розрахунки і переконатись, що для економічної ефективності необхідно будувати ферму не менше, ніж на 45-50 голів.

Отже, пріоритетним завданням на державному рівні повинна стати розробка програми формування сільськогосподарських підприємств з поголів'ям худоби не менше 50 корів та створення умов для їх ефективної діяльності. Групування сільськогосподарських підприємств за чисельністю поголів'я корів представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Групування сільськогосподарських підприємств за чисельністю поголів'я корів на 1.01.2007 р.

Показник	Кількість підприємств		Чисельність поголів'я корів	
	одиниць	у % до загальної кількості	Тис. голів	у % до загальної кількості
Підприємства, які мали корів - всього	6043	100,0	763,8	100,0
В т.ч. з чисельністю поголів'я в них:				
до 10 голів	1295	21,5	5,7	0,7
11 - 20 голів	517	8,5	7,9	1,1
21 - 49 голів	866	14,4	28,9	3,8
50 - 99 голів	969	16,0	68,7	9,0
100 - 199 голів	1118	18,5	155,6	20,4
200 – 299 голів	524	8,7	123,4	16,1
300 - 399 голів	328	5,4	110,4	14,4
400 – 499 голів	165	2,7	71,6	9,4
500 - 999 голів	230	3,8	148,1	19,4
1000-1499 голів	22	0,4	25,8	3,4
більше 1500 голів	9	0,1	17,7	2,3

Джерело: дані Держкомстату України

Державна підтримка повинна існувати доти, доки стимулювання розвитку молочної галузі не досягне бажаних результатів. В державній програмі також повинно знайти відображення економічне стимулювання, тобто створення зацікавленості у співпраці всіх ланок замкненого ланцюга, починаючи від виробництва сировини, готової продукції до реалізації її споживачам. Адже, незважаючи на різні форми власності, виробник та переробник повинні бути партнерами і консолідувати свої

зусилля на шляху розвитку конкурентоспроможності виробництва молока – сировини та випуску високоякісної молочної продукції.

На сьогоднішній день існує велика конфронтація між виробниками та переробниками молока. Переробники скаржаться на низьку якість сировини, що не дає змоги виробити конкурентоспроможний кінцевий продукт і отримувати стабільний прибуток, а виробники – на низькі ціни на сировину, що не дає можливості заощадити кошти на покращення її якості.

Економічна ситуація на ринку молока залежить від злагодженої роботи виробника, переробника, реалізатора та політики держави. Кожна з цих ланок має мету – отримання прибутку від своєї діяльності, а отже впливає на остаточне формування пропозиції молочної продукції на ринку. Так, виробник молока зацікавлений в зменшенні собівартості молока-сировини та в стабільності цін, які б не тільки покривали його витрати, а і гарантували б можливість розвиватись. Переробник розраховує на отримання молока-сировини високої якості та в потрібній кількості, що дозволило б йому виготовляти конкурентоспроможну продукцію і отримувати винагороду за свою діяльність. Достатня кількість сировини давала б можливість переглядати асортимент продукції, збільшувати резервні потужності, створювати нові робочі місця, виходити з конкурентоспроможною продукцією на зовнішні ринки збуту. Реалізатор повинен створювати умови для вчасної доставки молочної продукції в торгівельну мережу та слідкувати за правильністю її транспортування, так як молочна продукція відноситься до продукції, що швидко псується. В свою чергу, споживач розраховує на те, що кожного дня він купить якісні та доступні за ціною молочні продукти. Координатором цих відносин повинна виступати держава, як гарант продовольчої безпеки та контролер постійного наповнення ринку безпечною та якісною продукцією.

Отже, раціональною пропозицією буде створення інтеграційного об'єднання між виробниками молока, переробниками та реалізаторами, метою якого буде розподіл між учасниками не прибутку, а грошової виручки від реалізації кінцевої продукції відповідно до обґрунтованого співвідношення дольової участі кожного із партнерів [4, с.269]. Його сутність – обґрунтування нормативних витрат: на виробництво молока (в різних формах господарювання), на виготовлення молокопродуктів на переробному підприємстві та реалізації продукції в роздрібній торгівлі.

За нашими розрахунками для Київського регіону доцільно було б розподіл виторгу здійснювати таким чином: 55% – товаровиробникам, 30 % – молокопереробним підприємствам та 15% – торгівлі. При такому розподілі кожний учасник інтегрованого виробництва буде одержувати таку частку виручки від реалізації кінцевого продукту, яка дорівнюватиме його реальному внеску в процес виробництва. Це дасть змогу кожному партнеру інтеграції одержати однакову суму грошової виручки на гривню витрат.

Такий механізм розподілу результатів сумісної діяльності, навіть при різних формах власності суб'єктів інтеграції, забезпечить реальне поєднання економічних інтересів його учасників та усуне конфронтаційні суперечності між ними, що дає можливість партнерам об'єднувати і спрямовувати свої зусилля на досягнення головної мети – виробництва необхідної кількості високоякісної сировини, виготовлення конкурентоспроможної кінцевої продукції та пошуку ринку, який зможе забезпечити її реалізацію за максимальними цінами.

Ще одним актуальним питанням є організація здійснення контролю за якістю продукції. В Україні на сучасному етапі функціонують три органи, що контролюють якість та безпечність молочної продукції – Держспоживстандарт, Міністерство Охорони Здоров'я та Державний департамент ветеринарної медицини Міністерства АПК, що призводить до дублювання їх функцій, неефективному використанню бюджетних

коштів та неузгодженості дій між ними. А після вступу до СОТ, як свідчить більшість спеціалістів, ці організації постануть джерелом виникнення суперечок з торговими партнерами України.

Отже, треба зробити висновок, що три контролюючі органи не можуть результативно та ефективно захищати інтереси та здоров'я людей. В свою чергу, вони ускладнюють роботу молокопереробних підприємств, які змушені платити за здійснення державного контролю декілька разів та отримувати безліч додаткових документів.

На думку більшості фахівців молочної справи потрібно змінювати механізм контролю якості і безпеки молочної продукції та створити єдиний контролюючий орган з питань якості та безпеки молочної продукції, що дасть змогу суттєво покращити виконання всіх функцій даного органу, дозволить проведення не формальної, а реальної атестації молокопереробних підприємств.

Стратегічною метою всіх перетворень є вступ України до СОТ. Прискорення даного процесу можливе лише за умови доопрацювання та приведення національних стандартів до міжнародних вимог. Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної молочної продукції та можливостей виходу з нею на міжнародний ринок необхідно підвищити якість заготівельного молока (таблиця 2 та таблиця 3).

**Порівняльна характеристика якісних показників молока-сировини
в Україні та розвинених країнах Європи та світу**

Характеристики	Україна	Країни Європи та світу
Базова частка білку, %	3,0	3,2
Базова частка жиру, %	3,4	3,6
Бактеріальна забрудненість:		
Гатунок „екстра”, тис/ см ³	В ДСТУ гатунок „екстра” відсутній	Не більше 100 США - 0
Вищий гатунок , тис/ см ³	Не більше 300	Не переробляється на харчові цілі
Перший гатунок, тис/ см ³	Не більше 500	Не переробляється на харчові цілі
Другий гатунок, тис/ см ³	Не більше 3000	Не переробляється на харчові цілі
Кількість соматичних клітин:		
Гатунок „екстра”, тис/ см ³	В ДСТУ гатунок „екстра” відсутній	Не більше 400 Голландія - не більше 350
Вищий гатунок , тис/ см ³	Не більше 400	Не переробляється на харчові цілі
Перший гатунок, тис/ см ³	Не більше 600	Не переробляється на харчові цілі
Другий гатунок, тис/ см ³	Не більше 800	Не переробляється на харчові цілі

Джерело: узагальнено автором [1,2,5,6]

**Порівняння придатності молока-сировини України та Росії з
міжнародними вимогами**

Країна	Кількість соматичних клітин, тис/ см ³	Бактеріальна забрудненість, тис/ см ³	Висновок про можливість його використання у переробній промисловості
<i>ЄС</i>			
Гатунок „екстра”	Не більше 400	Не більше 100	Придатне
<i>Росія ДСТУ- 2002 р.</i>			
Вищий гатунок	Не більше 300	Не більше 100	Придатне
Перший гатунок	301-500	101-500	Вибірково придатне
Другий гатунок	501-1000	501-4000	Непридатне
<i>Україна ДСТУ 3662-97</i>			
Вищий гатунок	Не більше 400	Не більше 300	Вибірково придатне
Перший гатунок	Не більше 600	Не більше 500	Непридатне
Другий гатунок	Не більше 800	Не більше 3000	Непридатне

Джерело: узагальнено автором [1,2,5,6]

Адже, саме якість молока сировини є індикатором стану галузі. Нажаль, за умов дефіциту сировини, молокопереробні підприємства змушені приймати молоко, яке часто не відповідає існуючому стандарту. З такої сировини неможливо отримати молочні продукти належної якості. Дослідження якісних характеристик молока із супермаркетів у вересні 2005 року показали те, що показники, які регламентовані на упаковці частіше за все не відповідають дійсності (таблиця 4). Дана тенденція зберігається і впродовж 2006-2007 рр.

Таблиця 4

Дослідження якісних характеристик молока із супермаркетів у вересні 2005 року

№	Показники, %	Переробні підприємства				
		1	2	3	4	5
1	Жир фактично	2,01	1,99	3,04	3,0	3,2
	Жир, який регламентований на упаковці	2,5	2,5	3,2	3,2	3,2
2	Білок фактично	2,7	2,69	3,35	3,0	3,4
	Білок, який регламентований на упаковці	2,82	-	-	-	-
3	Лактоза фактично	4,10	4,11	4,27	4,18	4,5
	Лактоза, яка регламентована на упаковці	4,73	-	-	-	-
4	Соматичні клітини, тис/ см ³	472	473	501	612	320

Джерело: [5, с. 108]

За іншими даними моніторингу ринку молочної продукції, а саме: молока пастеризованого, сметани, кефіру, ряжанки, йогурту та сиру, який проводився Технологічним інститутом молока і м'яса, стало зрозуміло, що 25% всієї продукції не відповідає вимогам національних стандартів за вмістом жиру, кислотності. Близько 30 % кисломолочної продукції не відповідає нормативам за мікробіологічними показниками [2, с. 115].

Висновок. Отже, для стабілізації розвитку молокопереробної галузі необхідно впровадити на законодавчому рівні загальні вимоги до умов виробництва та якості продукції, розробити загальну систему контролю

над їх виконанням, створити належні умови для відтворення великих фермерських господарств, що дало б змогу вирішити проблеми із якістю молочної сировини.

ЛІТЕРАТУРА

1. ГОСТ познается в сравнении // Молочна промисловість. – 2002. - №1.- с. 14
2. Ерьсько Г. Состояние нормативной базы по производству молока и молочных продуктов и перспективы ее развития // III Всеукраинская конференция с международным участием «Молочный мир – 2006» – с. 113 – 116.
3. Оруджов Э. Реалии и возможности в производстве молока на крупных фермах и в хозяйствах населения // III Всеукраинская конференция с международным участием «Молочный мир – 2006» – с. 153 – 156.
4. Пархомец М.К. Організаційно-економічні основи розвитку молоко продуктового підкомплексу в ринкових умовах: [Монографія]. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 346 с.
5. Руденко Е. Мониторинг молока в Украине: фактические показатели качества и безопасности развития // III Всеукраинская конференция с международным участием «Молочный мир – 2005» – с. 105 – 110.
6. Украинская молочная продукция: уже не в России, но еще не в Европе... // Молочна промисловість. – 2006. - № 2(27).- с. 3-6.

Стаття надрукована в збірнику наукових праць НУХТ № 24, 2008, с.117 – 120.

